

<p>درس ششم</p> <p>طراح: لیلا محمدبیکلو</p>	<p>باسمه تعالی</p> <p>معاونت آموزش متوسط وزارت آموزش و پرورش (دفتر آموزش متوسطه نظری)</p> <p>دبیرخانه راهبری کشوری دین و زندگی مستقر در استان سمنان</p> <p>محتوای تولیدی گروه دین و زندگی استان گیلان</p>	<p>محتوای نوشتاری کتاب دین و زندگی (3)</p> <p>پایه 12 (کلید رشته ها)</p> <p>سال تحصیلی: 1400- 1399</p>
---	---	--

عنوان / موضوع: سنت های خداوند در زندگی

اهداف یادگیری:

هدف کلی: آشنایی با برخی از قوانین و سنت های معنوی و الهی

هدف های آموزشی:

- 1) آشنایی با سنت های الهی
- 2) تأثیر این سنت ها بر شیوه زندگی انسان
- 3) برنامه ریزی در جهت حرکت در مسیر توجه به این سنت های الهی

*****

چکیده:

همانطور که در درس قبل (قدرت پرواز) در مورد قوانین و سنن مادی و طبیعی جهان (تقدیرات الهی) بحث شد و این سنت ها مربوط به طبیعت و روابط مادی پدیده هاست که شناخت آنها سبب پیدایش علوم و اختراعات و اکتشافات و بهره مندی انسان از طبیعت می گردد. در این درس نسبت به قوانین و سنن معنوی و الهی که حاکم بر زندگی انسان هاست، آشنا خواهیم شد و این سنت ها مربوط به حیات و زندگی معنوی انسانهاست که شناخت سنت های معنوی زندگی سعادت‌مندان را برای انسان هم در دنیا و هم در آخرت رقم خواهد زد و انسان می تواند با شناسایی این قوانین و بکارگیری آن در زندگی، روز به روز زندگی بهتری را برای خودش رقم بزند.

در درس قبل با حقیقت اختیار و رابطه‌ی (طولی) با قضا و قدر الهی آشنا شدیم و دانستیم که قانونمندی حاکم بر جهان خلقت (معلول)، تجلی تقدیر الهی (علت) و زمینه ساز حرکت و پویایی انسان و بکارگیری اراده و اختیار اوست (معلول) در این درس می‌خواهیم با برخی از قوانین و سنت‌های الهی آشنا شویم (علت) تا بتوانیم با توجه به آن‌ها بهتر برنامه ریزی کنیم و راه موفقیت را هموارتر سازیم (معلول).

دقت کنیم؛

تقدیر الهی (علت) ← قانونمندی حاکم بر جهان (معلول)

قانونمندی حاکم بر جهان (علت) ← حرکت و پویایی انسان و بکارگیری اراده و اختیار (معلول)

مرور سریع؛

تقدیر الهی (علت) ← قانونمندی و نظام حاکم بر جهان خلقت (معلول - علت) ← حرکت و پویایی انسان و بکارگیری اراده و اختیار او (معلول)

❖ با تفکر در آیات قبل، پیام‌های زیر را تکمیل کنید.

1- هر انسانی در زندگی خود همواره به وسیله‌ی امور شر یا با امور خیر در معرض آزمایش و امتحان است.

سوره‌ی نساء / آیه 35

2- هر کس ادعای ایمان کند، مورد آزمایش قرار می‌گیرد.

سوره‌ی عنکبوت / آیه 2

3- رحمت و واسع‌ی الهی به همه‌ی افراد جامعه، چه نیکوکار و چه بدکار، می‌رسد و منع نمی‌شود.

سوره اسراء / آیه 20

4- خداوند کسانی را که در راه او قدم برمی‌دارند، به طور خاص کمک و هدایت می‌کند.

سوره‌ی عنکبوت / آیه 69

5- برخی گناهکاران به دست خویش، خود را در معرض هلاکت قرار می‌دهند و از آن راه که نمی‌دانند گرفتار عذاب می‌شوند.

سوره اعراف / آیه 182 و 183

6- خداوند پاداش کار نیک را چند برابر و کیفر کار بد را به اندازه خودش می‌دهد و این نشانه رحمت و فضل الهی است.

7- مطابق با قانون الهی، آینده‌ی انسان بر اساس اعمال و رفتار نیک و بد خودش رقم می‌خورد.

*****

سنت‌های الهی

دانستیم که بر اساس تقدیر الهی (علت)، 1- جهان قانونمند است و 2- پدیده‌های آن در دایره‌ی قوانین خاصی، 3- مسیر تکاملی خود را می‌پیمایند (معلول)، این قانونمندی، اختصاص به 1- پدیده‌های طبیعی ندارد و 2- زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها را هم در بر می‌گیرد. قرآن کریم از این قوانین با عنوان «سنت‌های الهی» (سُنن) یاد کرده و مردم را به شناخت آن‌ها، به خصوص سنت‌های مربوط به زندگی انسان دعوت نموده است.

دقت کنیم

انواع سنت‌ها

- 1) طبیعی: مربوط به جهان خلقت
  - 2) انسانی: مربوط به زندگی فردی و اجتماعی انسان.
- ❖ شناخت «قوانین جهان خلقت» از طریق علمی مانند فیزیک، شیمی و زیست‌شناسی (علت) سبب:
- 1) آشنایی ما با نشانه‌های الهی (آیات)
  - 2) و نیز بهره گرفتن از طبیعت می‌شود (معلول).
- ❖ اما شناخت «قوانین حاکم بر زندگی انسان‌ها» (علت)،
- 1- موجب نگرش صحیح ما نسبت به تلخی‌ها و شیرینی‌ها، شکست‌ها و موفقیت‌ها، بیماری و سلامت و به طور کلی همه‌ی حوادث زندگی می‌شود.
  - 2- دیدگاه ما را نسبت به وقایع و حوادث جهان از دیگران ممتاز می‌سازد.
  - 3- بالاخره این شناخت در روابطمان با خدا، با خود، با خلقت و با دیگران تاثیر به‌سزایی دارد. (معلول)
- برخی از این سنت‌های الهی عبارتند از:

1- ابتلاء (امتحان و آزمایش)

ابتلا در لغت به معنای امتحان است و در اصطلاح دینی به معنای قرار دادن فرد در تنگنا یا موقعیتی است که صفات درونی خود را بروز دهد و درستی یا نادرستی آن چه را که ادعا کرده مشخص سازد.

تفاوت میان امتحان الهی و امتحان بشری

البته میان امتحان الهی و امتحان بشری تفاوت وجود دارد و آن این است که:

1- در امتحان بشری ما غالباً از حقیقت درون افراد بی خبر هستیم و می‌کوشیم تا از طریق امتحان کردن آن‌ها به آگاهی لازم برسیم؛ ولی 2- امتحان خداوند علیم برای آگاه شدن از درون افراد نیست، بلکه برای رشد دادن و به ظهور رساندن استعدادها و نشان دادن تمایلات درونی افراد است.

اثر امتحان الهی در زندگی انسان

❖ سنت ابتلاء عام‌ترین و فراگیرترین قانون خداوند است که ثابت و همیشگی است و شامل همه انسان‌ها در همه‌ی دوران‌ها می‌شود، به عبارت دیگر، زندگی هر انسانی، چه مومن و چه کافر، چه فقیر و چه غنی، چه سیاه و چه سفید، صحنه‌ی انواع امتحان‌ها و آزمایش‌هاست. هویت و شخصیت انسان‌ها با این ابتلائات ساخته می‌شود و شناخته می‌گردد.

آیه امتحان به وسیله‌ی بدی‌ها و خوبی‌ها

❖ انبیاء 35 كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبَلُوكُمْ بِالْبَشْرِ وَ الْخَيْرِ فِتْنَةً وَ اَلَيْنَا تُرْجَعُونَ

❖ ترجمه کلمه به کلمه هر نفسی چشنده‌ی مرگ است و شما را می‌آزماییم با بدی و خوبی به عنوان آزمایش و به سوی ما بازگردانده می‌شوید.

❖ ترجمه آیه: هرکسی طعم مرگ را می‌چشد و قطعاً ما شما را با شر و خیر می‌آزماییم و به سوی ما بازگردانده می‌شوید.

پیام آیه:

1- همه انسان‌ها با مرگ مواجه خواهند شد و آن را می‌چشند و انسان را از مرگ، گریزی نیست. (كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ)

2- با حدیث امام صادق (ع) «ص 68 مرتبط است»

3- کلمات نَبَلُوكُمْ و فتنه کد یا کلیدواژه‌ی سنت امتحان و ابتلاء است.

❖ موفقیت در هر مرحله‌ای از امتحان الهی یا ابتلاء (علت) سبب 1- ورود فرد به مرحله‌ای

برتر می‌شود و 2- او را با امتحان‌های جدیدتر روبه‌رو می‌کنند (معلول)؛ درست مانند

دانش آموزی که با موفقیت در هر امتحانی وارد مرحله‌ای بالاتر از امتحانات می‌گردد تا به موفقیت نهایی برسد.

اگر انسان ایمان به خداوند و بندگی او را اعلام کند «یقولوا آمنا» (علت) وارد امتحان‌ها و آزمایش‌های خاص آن می‌شود (معلول) و به میزانی که در آزمون‌های اولیه سربلند بیرون آید (علت)، قدم در آزمون‌های بعد می‌گذارد و برای کسب کمالات برتر آماده می‌شود (معلول).

امام صادق علیه السلام درباره رابطه‌ی مراتب ایمان و مراتب امتحان می‌فرماید:

❖ حدیث رابطه ایمان و امتحان الهی

امام صادق علیه السلام «أَنَّما المومِنُ بِمَنْزِلَه كَفَه الميزانِ كَلِّما زيدَ في ايمانِه زيدَ في بلائِه»

به راستی که مومن به منزله‌ی کفه‌ی ترازوست، هر اندازه ایمانش افزوده شود، امتحانش نیز سنگین‌تر می‌شود.

1- میان سنت ابتلاء و امتحان و افزایش ایمان رابطه‌ی مستقیمی وجود دارد.

2- دشواری و سنگینی امتحان‌های الهی نتیجه و معلول افزایش ایمان است.

3- این حدیث با آیه ی «أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا...» و آیه ی «وَنَبْلُوكمُ بِالشَّرِّ وَ الخَيْرِ فِتْنَه ...» ارتباط معنایی دارد.

❖ آیه سنت آزمایش و ابتلاء و امتحان

عنکبوت 2 أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَ هُمْ لَا يُفْتَنُونَ

❖ ترجمه کلمه به کلمه آیا گمان کردند مردم که رها می‌شوند که بگویند ایمان آوردیم و آنان آزمایش نمی‌شوند.

❖ ترجمه روان: آیا مردم گمان کردند رها می‌شوند همین که گویند ایمان آوردیم؛ و آزمایش نمی‌شوند؟

پیام آیه:

1- اگر انسان ایمان به خدا و بندگی او را اعلام کند، وارد امتحان‌ها و آزمایش‌های خاص الهی قرار می‌گیرد «یقولوا آمنا» سنت خاص ابتلاء برای اهل ایمان.

2- هر کس ادعای ایمان کند، مورد آزمایش و امتحان الهی قرار می‌گیرد. «آمَنَّا- يُفْتَنُونَ»

3- این آیه با حدیث امام صادق علیه السلام ارتباط معنایی دارد که می‌فرماید: «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ بِمَنْزِلِهِ كَفِّهِ الْمِيزَان...» «أَمْنَا- يُفْتَنُونَ»

❖ سوال: ممکن است بپرسید: خداوند با چه چیزی ما را امتحان می‌کند؟

جواب: پاسخ این است که او با هر امر خیر یا شری ما را می‌آزماید.

بیداری یا سلامت، فقر یا ثروت، از دست دادن پدر و مادر یا داشتن پدر و مادر، بارش باران یا وقوع خشکسالی و به طور کلی هر حادثه‌ای شیرین یا تلخ، مواد امتحانی ما به حساب می‌آیند و نحوه‌ی مواجهه‌ی ما با آن‌ها (علت) پیروزی یا شکست ما را رقم می‌زند و مهیای امتحانی دیگر می‌سازد. (معلول).

از این رو کوچک‌ترین حادثه‌ای که پیرامون ما رخ می‌دهد، امتحانی برای ماست (علت) تا روشن شود که ما نسبت به آن حادثه چه تصمیمی می‌گیریم و چگونه عمل می‌کنیم. (معلول).

❖ عمل درست (علت) رشد و کمال (معلول) و عمل غلط (علت)، عقب‌ماندگی و خسران ما را به دنبال دارد (معلول).

سنت امتحان؛

عام: برای همه‌ی انسان‌ها «كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ...»

خاص: برای مومنان «أَحْسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا...» «إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ بِمَنْزِلِهِ...»

تفکر در متن

سوال: چه تفاوت‌هایی میان کسی که مصیبت و گرفتاری را امتحان الهی می‌داند با کسی که آن را یک پیشامد طبیعی می‌شمارد وجود دارد؟

جواب: انسانی که مصیبت و گرفتاری را امتحان الهی می‌داند، سعی می‌کند 1- با کنترل خود در برابر خواست خداوند صبور باشد و 2- رفتاری از خود نشان ندهد که موجب مردود شدن در آزمایش الهی و ناشکری شود. اما کسی که تمام حوادث را پیشامدهای طبیعی می‌داند، 1- به هنگام مشکلات، کمتر از خود صبوری نشان می‌دهد و 2- با جزع و فرع و ناآرامی همراه است.

2- امداد عام الهی

❖ سنت دیگر، امداد الهی است. وقتی انبیا مردم را به دین الهی فرا می‌خوانند: «انا هدینا

السبیل = هدایت تشریحی» (# ترکیبی با درس 2 سال دهم و درس 1 سال یازدهم و درس

5 سال دوازدهم).

❖ مردم در برابر این دعوت دو دسته می‌شوند (اختیار).

1) دسته ای به ندای حقیقت پاسخ مثبت می‌دهند و هدایت الهی را می‌پذیرند «شاکراً»

2) دسته‌ای لجاجت ورزیده و در مقابل حق می‌ایستند: «کَفُورًا»

❖ خداوند سنت و قانون خود را بر این قرار داده که هر کس، هر کدام از این دو راه را برگزیند، بتواند از همین امکاناتی که خدا در اختیارش قرار داده (مانند قدرت، اراده، توان جسمی و فکری، امکانات موجود در جهان خلقت و ...) استفاده کند تا در همان مسیری که انتخاب کرده است، به پیش رود و باطن خود را آشکار سازد.

❖ درواقع خداوند امکانات و لوازم رسیدن به خواسته‌ها و هدف‌های هر دو گروه را یکسان فراهم کرده است: «نُمِدُّ»

❖ انتخاب انسان‌ها

پیام آیه:

1- کسی که راه حق را برمی‌گزیند (علت) لوازم و امکانات رسیدن به حق را می‌یابد و مراتب کمال را می‌پیماید. (معلول)

2- کسی که فقط دنیا را انتخاب کرده و برای آن تلاش می‌کند (علت)، 1- همان را به دست می‌آورد. 2- البته اینان عواقب زیانبار تصمیم غلط خود را در آخرت مشاهده خواهند کرد (تجسم حقیقت عمل: # ترکیبی با درس 7 سال دهم) (معلول).

❖ آیه عاقبت روی آوردن دنیا به گناهکاران

❖ هود 15 و 16 کسانی که زندگی دنیا و تجملات آن را بخواهند، حاصل کارهایشان را در همین دنیا به آنان می‌دهیم و کم و کاستی نخواهند دید اما اینان در آخرت جز آتش دوزخ ندارند و هر چه در دنیا کرده‌اند بر باد رفته و آن چه را که انجام دهند، باطل است.

پیام آیه:

1) آنان که فقط دنیا را معبود خود قرار داده و انتخاب کرده‌اند و برای آن تلاش می‌کنند، حاصل کارهایشان را در دنیا به دست می‌آورند و هیچ کاستی نمی‌بینند؛ اما آتش دوزخ را در آخرت مشاهده خواهند کرد.

2) بر باد رفتن کار و کردار دنیایی انسان، معلول مطالبه‌ی صرف دنیاست.

3) بی توجهی به آخرت و دنبال نمودن مادیات، علت حبط (باطل شدن) اعمال انسان در آخرت است.

❖ آیه امداد عام الهی

❖ اسراء 20 كَلَّا نُمِدُّ هُوَآءَ وَ هُوَآءٍ مِّنْ عَطَاۤءِ رَبِّكَ وَ مَا كَانَ عَطَاۤءِ رَبِّكَ مَحْظُورًا

❖ ترجمه کلمه به کلمه همه را کمک می‌کنیم اینان و اینان از بخشش پروردگارت و نیست بخشش پروردگارت ممنوع

❖ ترجمه روان: هر یک از اینان و آنان (خواهان آخرت و دنیا) را مدد می‌رسانیم از عطای پروردگارت؛ و عطای پروردگارت [از کسی منع نشده است.

پیام آیه:

1) رحمت و واسع‌های الهی به همه‌ی افراد جامعه، چه نیکوکار و چه بدکار مدد می‌رساند. «نَمِدُّ- هَوْلَاءِ و هَوْلَاءِ»

2) رحمت و عطای الهی گستردگی دارد و منعی برای کسی ندارد. «وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا»

3) خداوند برای هر دو گروه (خواهان دنیا و آخرت) امکانات و لوازم رسیدن به خواسته‌ها و اهدافشان را فراهم می‌کند. «نَمِدُّ»

4) بر اساس این سنت الهی هر کس که راه حق را برمی‌گزیند، لوازم و امکانات رسیدن به حق را می‌یابد و مراتب کمال را می‌پیماید. «عَطَاءِ رَبِّكَ»

5) بر اساس این سنت خداوندی افرادی که فقط دنیا را انتخاب کرده‌اند و برای آن تلاش می‌کنند، همان را به دست می‌آورند. البته عواقب زیانبار تصمیم غلط خود را در آخرت مشاهده خواهند کرد. «هَوْلَاءِ»

6) چون این آیه به اختیار انسان در انتخاب راه اشاره دارد، با آیه‌ی «إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا» ارتباط مفهومی دارد. (# ترکیبی با درس 2 سال دهم و درس 1 سال یازدهم و درس 5 سال دوازدهم) «هَوْلَاءِ و هَوْلَاءِ»

3- امداد خاص (توفیق الهی)

1) در اصطلاح دینی توفیق به معنای آسان نمودن است.

2) سنت توفیق الهی یعنی خداوند شرایط و اسباب را برای کسی که با نیت پاک قدم در راه حق می‌گذارد و در این راه همراه با سعی و تلاشی که که انسان از خود نشان می‌دهد: «جَاهِدُوا خِدَاوَنِدْ نِيز شَرَايِطْ و اسباب را چنان فراهم می‌سازد که وی بتواند آسان‌تر به مقصد برسد: «لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا» جلوه‌های توفیق الهی

❖ الف) یکی از جلوه‌های این توفیق، نصرت و هدایت الهی: «لَنَهْدِيَنَّهُمْ» (معلول) به دنبال تلاش و مجاهدت: «جَاهِدُوا» است (علت). خداوند، انسان تلاشگر و مجاهد را حمایت می‌کند، دست او را می‌گیرد (دست-گیری) و با پشتیبانی خود به پیش می‌برد.

❖ آیه سنت توفیق الهی

❖ عنكبوت 69 وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ

❖ ترجمه کلمه به کلمه و کسانی که جهاد کردند در راه ما قطعاً هدایت می‌کنیم به راه‌های خود و همانا و همانا خداوند قطعاً همراه نیکوکاران است آنان را

❖ ترجمه روان: و کسانی که در راه ما جهاد [و تلاش کنند حتماً آنان را به راه‌های خود هدایت می‌کنیم و در حقیقت خداوند با نیکوکاران است.

پیام آیه:

1- کسی که در راه حق قدم گذارد و تلاش و مجاهدت کند خداوند به طور خاص از او حمایت می‌کند (امداد خاص) «جاهدوا - فینا - لَنَهْدِيَنَّهُمْ».

2- این سنت شامل کسانی است که با نیت پاک، قدم در راه حق می‌گذارند و سعادت جهان آخرت و رضایت پروردگار را هدف خود قرار می‌دهند. «فینا»

3- یکی از جلوه‌های توفیق الهی، نصرت و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت است. «جاهدوا- لَنَهْدِيَنَّهُمْ»

4- توفیق الهی یعنی آسان نمودن، یعنی اگر انسان سعی و تلاش از خود نشان دهد خداوند اسباب و شرایط را چنان فراهم می‌سازد که انسان آسان‌تر به مقصد برسد. «جاهدوا- لَنَهْدِيَنَّهُمْ»

5- از این آیه قطعیت هدایت تلاشگران و همراهی خداوند با نیکوکاران قابل برداشت است. «لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَ إِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ»

6- بخش اول آیهی «و لو انَّ اهل القرى آمنوا و اتقوا لفتحنا علیهم برکاتٍ من السماء و الارض» با این آیه ارتباط معنایی دارد. «لَنَهْدِيَنَّهُمْ»

ب) از جلوه‌های دیگر توفیق الهی، ایجاد زمینه‌ی مناسب برای رشد و تعالی شخص مومن می‌باشد مانند: 1- یافتن دوست خوب، 2- شرکت در یک جلسه‌ی قرآنی و 3- خواندن یک کتاب تاثیرگذار و هدایتگر.

نقش عوامل درونی در توفیق الهی

در کسب توفیق الهی، عوامل درونی مانند (داشتن روحیه حق‌پذیری) نقش تعیین‌کننده دارد.

برای مثال: دو نفر با هم آیاتی از قرآن را از رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم می‌شنیدند، اما این آیات ایمان یکی را تقویت می‌کرد.

ولی بر لجاجت و کفر دیگری می‌افزود؛

و مثال دیگر: دو نفر با هم از کنار مسجدی می‌گذرند و صدای اذان را می‌شنوند،

یکی به مسجد می‌رود تا نماز اول وقت خود را بخواند؛

و دیگری بدون توجه از کنار مسجد می‌گذرد.

4- سبقت رحمت بر غضب

از آنجا که خداوند به بندگان خود محبت دارد، با همه‌ی آنان، چه نیکوکار و چه گناهکار، به لطف و مهربانی رفتار می‌کند. او به بندگان خود اعلام می‌کند که:

❖ آیه لطف و رحمت الهی بر بندگان

❖ انعام 54 «پروردگار شما، رحمت را بر خود واجب کرده است.»

پیام آیه:

- 1- آیه مبین، رحمانیت خداوند است.
- 2- رحمت الهی بر غضب الهی سبقت دارد.
- 3- حتی اگر خداوند بر کسی غضب کند، باز هم از دریچه‌ی لطف و رحمت الهی است؛ مانند سخت‌گیری مادر بر فرزند.

4- این آیه به توحید در ربوبیت و به رحمانیت خداوند اشاره می‌کند. (#ترکیبی با درس 2 سال دوازدهم)

❖ یعنی حتی آن‌جا که خداوند بر کسی غضب می‌کند، باز هم از دریچه‌ی لطف و رحمت است؛ مانند مادری که بر فرزندش سخت می‌گیرد و یا در مواردی او را تنبیه می‌کند (علت) تا او را از اشتباه باز دارد (معلول) و به هیچ وجه قصد انتقام‌گیری از فرزند خود را ندارد. از همین جهت است که راه بازگشت (توبه) گناهکار به خدا همیشه باز است.

❖ نمونه‌هایی از سبقت رحمت بر غضب الهی

❖ 1- آمرزش گناهان با توبه: 2- آمرزش برخی گناهان با انجام کار نیک، 3- حفظ آبروی بندگان گناهکار: «سَتَّارُ الْعِیُوبِ»، 4- پذیرش عبادت اندک و 5- رضایت سریع از کسی که طلب آمرزش کرده (سَرِیْعُ الرَّضَا) نمونه‌هایی از سبقت رحمت خدا بر غضب او است. یا مَنْ سَبَقَتْ رَحْمَتُهُ غَضَبَهُ (ای خدایی که رحمتش بر غضبش سبقت گرفته است).

مطابق این فراز از دعا رحمت خداوند بر غضبش سبقت دارد و با آیه 54 سوره انعام ارتباط معنایی دارد.

یکی از موارد سبقت رحمت بر غضب خدا آن است که وقتی انسان کار نیکی انجام می‌دهد، خداوند به فرشته‌اش فرمان می‌دهد که فوراً آن را ثبت نماید. اما وقتی گناهی مرتکب می‌شود، از فرشته‌ی خود می‌خواهد صبر کند تا بنده‌اش توبه کند و جبران نماید؛ و در صورتی که بنده توبه نکرد، آن گناه را ثبت نماید.

همچنین خداوند عمل نیک را چند برابر پاداش و کار بد را فقط به اندازه‌ی خودش جزا می‌دهد.

❖ آیه سنت سبقت رحمت بر غضب الهی

انعام، 160 مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرَ أَمْثَالِهَا وَ مَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا

ترجمه کلمه به کلمه: هر کس بیاورد کار نیک پس برای او ده برابر آن و هر کس بیاورد کاربرد پس جزا داده نمی‌شود مگر مانند آن

ترجمه: کسی که کار نیکی بیاورد ده برابر آن [پاداش] می‌گیرد و کسی که کار بدی بیاورد جز به اندازه‌ی آن کیفر نمی‌شود.

و هُمْ لَا يُظَلَّمُونَ و آنان مورد ستم واقع نمی‌شوند. و بر آنان ستم نمی‌شود.

پیام آیه:

1- بر اساس این آیه، فضل و رحمت خداوند است که پاداش کار نیک را چند برابر می‌دهد. «عَشْرُ أَمْثَالِهَا» و از این جهت یعنی چند برابر شدن (فضل) با آیه‌ی «لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى و زیاده» ارتباط دارد. (# ترکیبی با درس 11 یازدهم)

2- بر اساس این آیه، عدل الهی است که خداوند کار بد را فقط به اندازه‌ی خودش پاداش و جزا می‌دهد. «فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا»

5- سنت املاء و استدراج

خداوند برای انسانی که به دام گناه می‌افتد، برای او شرایطی فراهم می‌کند که بتواند توبه کند و از گناه دوری نماید؛ حتی اگر بارها گناه کرد و توبه نمود، باز هم خداوند از گناه او می‌گذرد. (املاء)

اما اگر کسانی چنان در گناه گناه و باطل پیش روند که از کار خود خرسند باشند و با حق دشمنی و لجاجت ورزند، خداوند به آن‌ها فرصتی (مهلت) می‌دهد؛ و بر امکانات و نعمت‌های آنان می‌افزاید و آنها این فرصت و نعمت‌ها را وسیله غوطه ور شدن در گناهان قرار می‌دهند.

در حقیقت، مهلت‌ها و نعمت‌ها، با اختیار و اراده‌ی خودشان به صورت بلای الهی جلوه‌گر شده و باعث می‌شود که بار گناهان آنان هر روز سنگین و سنگین‌تر و به تدریج به سوی هلاکت ابدی نزدیک‌تر می‌شوند.

این سنت که از جمله سنت‌های حاکم بر زندگی معاندان و غرق شدگان در گناه است، «املاء» و «استدراج» نام دارد.

آیه سنت املاء و استدراج

- ❖ اعراف ، 182 و 183 وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ وَ أَمْلَى لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ
- ❖ ترجمه کلمه به کلمه: و کسانی که انکار کردند آیات ما را به تدریج گرفتارشان خواهیم کرد از جایی که نمی‌دانند و مهلت می‌دهم به آنان همانا تدبیر من محکم و استوار است.

❖ ترجمه روان: و کسانی که آیات ما را تکذیب کردند به تدریج گرفتار عذابشان خواهیم کرد، از آن راه که نمی‌دانند، و به آن‌ها مهلت می‌دهم، همانا تدبیر من استوار است.

پیام آیه:

1- این آیه به ناظر به سنت خاص استدراج است که شامل مکذبین و منکرین آیات الهی است که راه باطل را انتخاب کرده‌اند، و با حق عناد و دشمنی دارند. «كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا»

2- هر گاه همراه با دادن امکانات یکی پس از دیگری باشد، یعنی خداوند بر امکانات گمراهان می‌افزاید و آن‌ها با استفاده از همین امکانات و با اصرار خود بیشتر در فساد فرو می‌روند و سنت استدراج پیش می‌آید. «سَنَسْتَدْرِجُهُمْ - أَمْ لِي آلَهُمْ»

3- در این سنت انسان قدم به قدم از انسانیت فاصله گرفته و به تدریج به سوی هلاکت ابدی نزدیک می‌شود، چنین حالت تدریجی در حرکت به سوی عذاب الهی را سنت املاء استدراج گویند.

«سَنَسْتَدْرِجُهُمْ - مَنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ»

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا ← سنت املاء و استدراج

آملی ← فرصت و مهلت دادن در سنت املاء و استدراج

سوال 2- با توجه به آیه‌ی 182 و 183 سوره‌ی اعراف تحلیل کنید که در چه صورتی وفور نعمت نشانه‌ی سنت استدراج است؟

جواب: در صورتی که انسان آیات الهی را تکذیب نماید و به آن‌ها بی‌توجه باشد «كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا» و این وفور نعمت از جایی برسد که فکرش را هم نمی‌کند «مَنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ»

قرار گرفتن در دایره‌ی سنت املاء و سنت استدراج (معلول) نتیجه‌ی عمل خود انسان‌هاست (علت). بنابراین باید بکوشیم که در دایره‌ی این سنت‌ها قرار نگیریم تا به هلاکت ابدی گرفتار نشویم.

هلاکت ابدی: سنت استدراج

دشمنی و لجاجت و عناد و خرسندی از گناه: سنت املاء یا امهال.

6- تاثیر اعمال انسان در زندگی او

رهنمودهای قرآن کریم و پیشوایان دین بیانگر آن است که آینده‌ی زندگی هر فرد و اتفاقاتی که برای او رخ می‌دهد، در موارد بسیاری تحت تاثیر رفتارهای گذشته‌ی او، اعم از رفتارهای خوب و بد است.

❖ حدیث

امام صادق علیه السلام «مَنْ يَمُوتُ بِالذُّنُوبِ أَكْثَرُ مِمَّنْ يَمُوتُ بِالْأَجَالِ وَ مَنْ يَعِيشُ بِالْإِحْسَانِ أَكْثَرُ مِمَّنْ يَعِيشُ بِالْأَعْمَارِ».

❖ ترجمه روان: کسانی که به واسطه‌ی گناه می‌میرند از کسانی که به واسطه‌ی سرآمد عمرشان می‌میرند، بیشترند و کسانی که به سبب نیکوکاری، زندگی دراز دارند، از کسانی که به عمر اصلی زندگی می‌کنند، بیشترند. (بحارالانوار).
پیام حدیث:

1. گناهان موجب کاهش عمر و نیکوکاری، سبب درازی عمر می‌گردد، یعنی خوبی‌ها و بدی‌ها در زندگی تاثیر می‌گذارند. لذا به رابطه‌ی علیّت معنوی اشاره می‌کند. «یَمُوتُ بِالذُّنُوبِ - يَعِيشُ بِالْإِحْسَانِ»
(#ترکیبی با درس 2 دوازدهم)

2. این حدیث ناظر به این موضوع است که اعمال اختیاری انسان بر زندگی او تاثیرگذار است. و قضای الهی را تغییر می‌دهد.

3. این حدیث با آیه‌ی شریفه‌ی «لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا...» ارتباط معنایی دارد.

❖ نمونه‌هایی از تاثیر اعمال در زندگی انسان
همچنین در تعالیم دینی آمده است که:

1- صله رحم و 2- محبت به خویشان و 3- دادن صدقه (علت)، عمر را افزایش می‌دهد (معلول) و 1- قطع رحم و 2- بی محبتی به خویشان (علت)، عمر را کاهش می‌دهد. (معلول).

❖ 1- احساس به والدین، 2- امانت داری، 3- لقمه حلال، 4- آب دادن به درخت تشنه یا 5- سیراب کردن حیوانات و نیز 6- برطرف کردن اندوه و غصه‌ی دیگران (علت) زندگی را بهبود می‌بخشد (معلول).

❖ 1- ظلم به دیگران و 2- افزایش گناه، اعم از فردی و اجتماعی (علت)، آثار زیانباری از جمله‌ی 1- نزول بلا و 2- عدم استجاب دعا را به دنبال دارد (معلول)، همان طور که تقوا و ایمان واقعی به خداوند (علت) سبب نزول برکات الهی می‌گردد (معلول)، «آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ»

❖ آیه سنت تاثیر اعمال در زندگی او

❖ اعراف: 96 وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ

❖ ترجمه کلمه به کلمه: و اگر که مردم شهرها ایمان آورند و تقوا پیشه کنند قطعاً می‌گشاییم بر آنان نعمت-
هایی از آسمان

❖ ترجمه روان: اگر مردم شهرها ایمان آورده و تقوا پیشه می‌کردند همانا برایشان می‌گشودیم برکاتی از آسمان.

وَ الْأَرْضِ وَلَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

و زمین ولی تکذیب کردند، پس آنان را گرفتار ساختیم به کیفر آن چه به دست آورده اند.

پیام آیه:

- 1- این آیه ناظر بر تاثیر ایمان و تقوای مردم جامعه در زندگی و سرنوشت آنان است. «آمَنُوا وَ اتَّقُوا»
- 2- این آیه بیانگر ملازمت ایمان با تقواست و ایمان بدون تقوا کافی نیست. «آمَنُوا وَ اتَّقُوا»
- 3- باز شدن برکات از آسمان و زمین معلول و نتیجه‌ی ایمان و تقوای الهی است. «آمَنُوا وَ اتَّقُوا- لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْاَرْضِ»
- 4- وعده قطعی و حتمی خداوند در نزول برکات و رحمت الهی بر جامعه‌ی دارای ایمان و تقوا، تردیدناپذیر است. «الْقُرَى - آمَنُوا وَ اتَّقُوا - لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم - بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْاَرْضِ»
- 5- اگر مردم یک جامعه تکذیب را پیشه‌ی خود کنند و بر آن پافشاری کنند دچار عذاب الهی می شوند. «وَلَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ»
- 6- رسیدن به رحمت یا محرومیت بازتابی از عملکرد مستمر خود مردم است. «بَمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ» (ماضی استمراری)
- 7- عبارت «آمَنُوا وَ اتَّقُوا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْاَرْضِ» از جهت امداد خاص خدا به مومنان با تقوا، بیانگر سنت توفیق الهی می‌باشد. «بَرَكَاتٍ»

وَ لَكِنْ كَذَّبُوا   سنت تاثیر اعمال انسان در زندگی او

وَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا   سنت املاء و استدراج

معنای واژگان

قوانین الهی = سنت های الهی

ابتلاء = امتحان = آزمایش = فتنه = بلائه = یبلوا

توفیق الهی = امداد خاص الهی = آسان نمودن

املاء ← پر کردن پیمانہ = امهال (مهلت ها و فرصت ها) = به معنای مهلت دادن

استدراج = به معنای حرکت تدریجی به سمت عذاب الهی است.

امداد الهی = به معنای یاری رساندن = نُمِدّ

مرور سریع

حرکت پدیده ها در دایره قوانین خاص در
مسیر تکاملی
حرکت و پویایی انسان و بکارگیری اراده و
اختیار او

سنت های خداوند (سنن الهی = قوانین الهی):

قانونمندی = تقدیر الهی ← قانونمندی و نظام حاکم
بر جهان خلقت؛

1) آشنایی با نشانه های الهی

2) بهره گرفتن از طبیعت

انواع سنت های الهی:

قوانین حاکم بر جهان خلقت (طبیعی) ← شناخت؛

1) نگرش صحیح به همه حوادث زندگی

2) ممتاز شدن دیدگاه نسبت به وقایع و حوادث جهان

3) اثرگذاری در روابطمان با خدا، خود، خلقت و دیگران

قوانین حاکم بر زندگی انسان (انسانی) ← شناخت؛

1- امتحان و ابتلاء (عام ترین سنت)

معنا: قرار دادن فرد در موقعیتی که صفات درونی خود را بروز دهد و درستی ادعا مشخص شود.

بشری: برای آگاهی از حقیقت درون افراد

الهی: برای رشد دادن و به ظهور رساندن استعدادها و تمایلات درونی افراد.

انواع امتحان:

عام ترین و فراگیرترین قانون خداوند است.
 ثابت و همیشگی است. (تغییرناپذیر)
 شامل همه انسان ها در همه دوران ها
 هدف: ساخته شدن هویت و شخصیت انسان ها
 کوچکترین حادثه پیرامون ما: امتحانی است برای روشن شدن تصمیم و عملکرد ما
 آیه: كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَ نَبَلُوكُم بِالشَّرِّ وَ الْحَيْرِ فِتْنَةً وَ الْيُنَا تَرْجَعُونَ.
 کلیدواژه ها: نبلو، بلا، مبتلا، ابتلاء، فتنه، یفتنون، آزمایش

عام

نوع سنت:

برای انسانی که ایمان به خدا و بندگی او را اعلام کند.
 حدیث امام صادق: إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ بِمَنْزِلَةِ كَفَّةِ الْمِيزَانِ كُلَّمَا زِيدَ فِي إِيْمَانِهِ زِيدَ فِي بِلَانِهِ
 آیه: احسب النَّاسَ أَنْ يُتْرَكَوَا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَ هُمْ لَا يُفْتَنُونَ

خاص

2- سنت امداد عام الهی

دسته ای پاسخ مثبت و پذیرش حق (مؤمنان) ← لوازم و امکانات رسیدن به حق

مردم در برابر دعوت انبیا:

دسته ای لجاجت و ایستادگی
 فقط دنیاطلبی: دنیا را به دست می آورند.
 عواقب زیانبار اخروی دارند.
 آیه: کسانی که زندگی دنیا و تجملات آن را بخواهند - در همین دنیا به آنها می دهیم - اما اینان در آخرت جز آتش دوزخ ندارند.
 - و آنچه را که انجام می دهند، باطل است.

آیه: كَلَّا نَمُدُّهُ هَوْلًا وَ هَوْلًا مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ وَ مَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا

کلیدواژه: نمد، هؤلاء، عطاء

3- امداد خاص (توفیق الهی)

معنا: آسان نمودن

نسبت به کسانی که با نیت پاک، قدم در راه حق گذارند سعادت اخروی و رضایت پروردگار را هدف قرار داده اند.

تعریف: همراه با سعی و تلاش انسان ← فراهم شدن شرایط و اسباب آسان تر رسیدن به

1) نصرت و هدایت الهی: به دنبال تلاش و مجاهدت، حمایت، دستگیری، پشتیبانی

آیه: وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ

2) ایجاد زمینه های مناسب ← عامل درونی مانند داشتن روحیه حق پذیری، نقش تعیین کننده دارد.

کلیدواژه ها: جاهدوا، فینا، نصرت و هدایت محسنین

مقصد

جلوه ها:

4- سنت سبقت رحمت بر غضب:

معنا: لطف و مهربانی نسبت به همه (نیکوکار - گناهکار)

آیه: پروردگار شما رحمت را بر خود واجب کرده است.

حتی غضب الهی هم از دریچه لطف و رحمت است.

راه بازگشت گناهکار (توبه) به خدا همیشه باز است. (غافر الذنوب)

آمرزش با توبه، با انجام کار نیک، حفظ آبروی گناهکار (ستار العیوب) و ...
نمونه ها:

فوری ثبت کردن کار نیک و صبر کردن در نوشتن گناه توسط فرشته

آیه: من جاء بالحسنة فله عشر امثالها و من جاء بالسئته فلا یجزی اِلا مثلها و هم لا یظلمون

4- سنت املاء و استدراج:

در صورت افتادن به دام گناه ← شرایط توبه

بارها گناه کردن ← گذشت خداوند

خرسندی از گناه و دشمنی با حق ← فرصت (املاء و امهال) ← بر امکانات و نعمت های آنان می افزاید ← فرصت
وسيله غوطه ور شدن در گناهان ← گرفتاری به صورت بلای الهی ← سنگین تر شدن بار گناه ← به سوی هلاکت ابدی
سنت حاکم بر زندگی معاندان و غرق شدن در گناه.

آیه:

آیه: والذین کذبوا بآياتنا سنستدرجهم من حیث لا يعلمون و أملی لهم إن کیدی متینٌ.

کلیدواژه ها: والذین کذبوا بآياتنا، سنستدرجهم، أملی، کیدی متین، هلاکت ابدی

امام علی (ع):

چه بسا احسان پیاپی خدا ← کسی را گرفتار کند.

چه بسا پرده پوشی خدا ← او را مغرور سازد.

چه بسا با ستایش مردم ← فریب خورد.

خدا هیچ کس را مانند کسی که به او مهلت داده، امتحان و آزمایش نکرده است.

حدیث:

6- تأثیر اعمال انسان در زندگی او

آینده زندگی هر فرد: در موارد بسیاری، تحت تأثیر رفتارهای گذشته اوست.

آیه: وَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَ اتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ.

حدیث امام صادق: مَنْ يَمُوتُ بِالذَّنْبِ أَكْثَرَ مَمَّنْ يَمُوتُ بِالْأَجَالِ وَ مَنْ يَعِيشُ بِالْإِحْسَانِ أَكْثَرَ مَمَّنْ يَعِيشُ بِالْأَعْمَارِ.

نمونه اعمال نیک تأثیرگذار در افزایش عمر: صلّه رحم، محبت به خویشان، صدقه

نمونه اعمال شرّ تأثیرگذار در کاهش عمر: قطع رحم، بی محبتی به خویشان

ظلم به دیگران و افزایش گناه فردی و اجتماعی ← نزول بلا، عدم استجابت دعا

کلیدواژه: آمَنُوا وَ اتَّقَوْا ← لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ

وَلَٰكِن كَذَّبُوا ← فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

مَنْ يَمُوتُ بِالذَّنْبِ

وَ مَنْ يَعِيشُ بِالْإِحْسَانِ

سوالات امتحانی

آیات قرآن و احادیث؛

1) این حدیث امام صادق (ع) که می فرماید: «کسانی که به سبب نیکوکاری زندگی دراز دارند، از کسانی که به عمر اصلی زندگی می کنند، بیشترند» به کدام سنت الهی اشاره دارد؟ (0/5 نمره)

2) هر یک از آیات زیر به کدامیک از سنت های الهی اشاره دارد؟ (1 نمره)

الف) كَلَّا نُمِدُّ هُوَآءٍ وَ هُوَآءٍ مِّنْ عَطَآءِ رَبِّكَ.

ب) اَحْسِبَ النَّاسُ اَنْ يَّتْرَكُوْا اَنْ يَقُوْلُوْا اٰمَنَّا وَ هُمْ لَا يَفْتَنُوْنَ.

3) از عبارت قرآنی «اَحْسِبَ النَّاسُ اَنْ يَّتْرَكُوْا اَنْ يَقُوْلُوْا اٰمَنَّا وَ هُمْ لَا يَفْتَنُوْنَ» چه پیامی برداشت می شود؟ (0/5 نمره)

صحیح و غلط؛

4) هویت و شخصیت انسان ها با امتحان ها، هم ساخته می شود و هم شناخته می گردد. (0/5 نمره)

5) امتحان الهی نصیب کسانی می شود که با نیت پاک قدم در راه حق گذارند و سعادت جهان آخرت و رضایت پروردگار را هدف خود قرار دهند. (0/5 نمره)

6) در سنت استدراج، گمراهان قدم به قدم از انسانیت فاصله گرفته و به تدریج به سوی هلاکت ابدی نزدیکتر می شوند. (0/5 نمره)

جای خالی؛

7) طبق سنت ابتلاء، عمل درست، ..... و عمل غلط، ..... ما را به دنبال دارد. (0/5 نمره)

8) سنت حاکم بر هر دو دسته ای که به ندای حقیقی پاسخ مثبت می دهند یا در مقابل آن می ایستند، ..... نام دارد. (0/5 نمره)

9) بر اساس سنت ..... خداوند کار نیک را چند برابر پاداش و کار بد را فقط به اندازه خودش جزا می دهد. (0/5 نمره)

کشف ارتباط؛ (2 نمره)

10) نصرت و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت (الف) امداد الهی

- 11) عام ترین و فراگیرترین قانون خداوند (ب) توفیق الهی
- 12) حفظ آبروی بندگان گناهکار (ج) سنت ابتلاء
- 13) صله رحم و محبت به خویشان (د) علت افزایش عمر
- (ه) سبقت رحمت بر غضب

سوالات چهارگزینه ای؛

14) قانونمندی و نظام حاکم بر جهان خلقت تجلی چیست و زمینه ساز چه چیزی برای انسان است؟ (0/5 نمره)

- الف) قضای الهی - حرکت و پویایی و بکارگیری اراده و اختیار انسان
- ب) تقدیر الهی - حرکت و پویایی و بکارگیری اراده و اختیار انسان
- ج) تقدیر الهی - شناخت قوانین الهی و امکان تسلط بر جهان خلقت
- د) قضای الهی - شناخت قوانین الهی و امکان تسلط بر جهان خلقت

15) اینکه دو نفر از کنار مسجدی می گذرند و هر دو صدای اذان را می شنوند و یکی به سوی مسجد می رود و دیگری بدون توجه از کنار مسجد می گذرد، نمایانگر کدام سنت الهی است و چه چیزی باعث آن می گردد؟ (0/5 نمره)

- الف) امداد خاص - عامل درونی
- ب) امداد عام - عامل بیرونی
- ج) امداد عام - عامل درونی
- د) امداد خاص - عامل بیرونی

سوالات پاسخ کوتاه:

16) شرایط مورد انتخاب هر دو گروه (اهل حق و اهل باطل) از طریق کدام سنت الهی فراهم می شود؟ (0/5 نمره)

17) علت تشبیه مؤمن به کفه ترازو چیست؟ (0/5 نمره)

18) وقتی انسان کار نیک یا بدی انجام می دهد، به ترتیب خداوند به فرشته اش چه فرمانی می دهد؟ (0/5 نمره)

19) چه عواملی سبب طول عمر انسان می گردد؟ (دو مورد) (0/5 نمره)

سوالات پاسخ بلند؛

20) دو مورد از جلوه های سنت توفیق الهی کدامند؟ با ذکر مثال آنها را توضیح دهید. (1 نمره)

21) چه تفاوتی میان امتحان الهی و امتحان بشری وجود دارد؟ (1 نمره)

سوالات واگرا:

- 1) شما برای اینکه در امتحانات الهی موفق باشید چه اقداماتی باید انجام دهید؟
- 2) برای اینکه از توفیق الهی بهره مند شوید چه برنامه هایی را پیشنهاد می دهید؟
- 3) به نظر شما در چه صورت وفور نعمت نشانه سنت املاء و استدراج است؟

پاسخ پرسش های امتحانی

1) تأثیر اعمال انسان در زندگی او (0/5)

2) الف - سنت امداد عام الهی   ب - سنت ابتلاء (1)

3) هر کس ادعای ایمان کند، مورد آزمایش قرار می گیرد. (0/5)

4) صحیح (0/5)

5) غلط، توفیق الهی نصیب چنین افرادی می شود. (0/5)

6) صحیح (0/5)

7) رشد و کمال - عقب ماندگی و خسران (0/5)

8) امداد عام الهی (0/5)

9) سبقت رحمت بر غضب (0/5)

10) ب (0/5)

11) ج (0/5)

12) هـ (0/5)

13) د (0/5)

14) ب (0/5)

15) الف (0/5)

16) امداد عام الهی (0/5)

17) زیرا هر اندازه ایمانش افزوده شود، امتحانش نیز سنگین تر می شود.

18) اینکه فوراً آن کار نیک را ثبت کند اما در ثبت گناه صبر کند تا بنده اش توبه کند و جبران نماید.
(0/5)

19) صلہ رحم و محبت به خویشان - صدقه دادن (0/5)

20) نصرت و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت؛ خداوند، انسان تلاشگر و مجاهد را حمایت می کند، دست او را می گیرد و با پشتیبانی خود به پیش می برد. ایجاد زمینه مناسب برای رشد و تعالی شخص مؤمن مانند خواندن یک کتاب تأثیرگذار و هدایتگر. (1)

21) در امتحان بشری ما غالباً از حقیقت درون افراد بی خبر هستیم و می کوشیم تا از طریق امتحان کردن آنها به آگاهی لازم برسیم. اما امتحان خداوند علیم، برای آگاه شدن از درون افراد نیست، بلکه برای رشد دادن و به ظهور رساندن استعدادها و نشان دادن تمایلات درونی افراد است. (1)

ارجاعات

1) قرآن کریم

2) کتاب تفسیر المیزان

3) کتاب روایی کافی، کلینی

4) فرازی از دعای جوشن کبیر

5) نهج البلاغه

6) بحارالانوار مجلسی